

ROMANOWSKI I WSPÓLNICY

Nie mówimy: nie można, ale... jak można

Dobra i zła regulacja w ubezpieczeniach

prof. dr hab. Michał Romanowski

**II Kongres Polskiej Izby Ubezpieczeń Sopot 2014
Wyzwania dla współczesnych ubezpieczeń -
ubezpieczalność, inwestycje, nadzór
7-8 maja 2014 r. Hotel Sheraton w Sopocie**

ROMANOWSKI I WSPÓLNICY

Nie mówimy: nie można, ale... jak można

Dobre i złe prawo to trochę jak opowieść o ...

Star Wars...

**... i doktorach
kościół**

Moc jest z nami?

Tworzenie prawa

to potężna moc sprawcza

Niech moc
będzie z tobą!

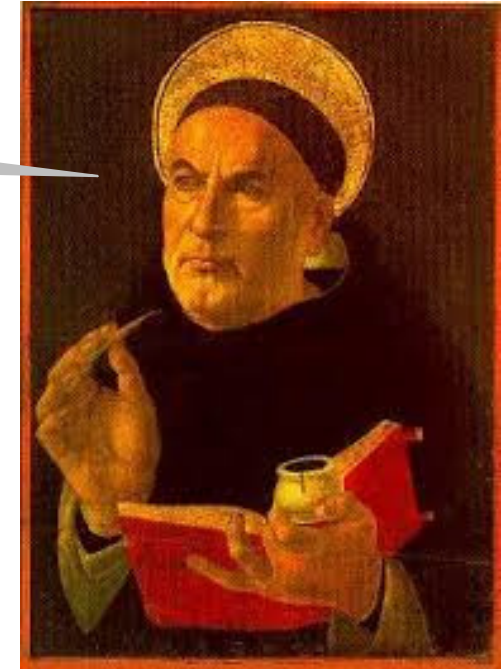

- „Mamy moc wydawania orzeczeń ostatecznych nie dlatego, że jesteśmy nieomylni ale jesteśmy nieomylni, ponieważ mamy moc wydawania orzeczeń ostatecznych”
- Ubezpieczyciel ma moc sprawdzenia jak działa nieomylność w praktyce, ale czy zawsze jest tego świadomy?

św. Tomasz z Akwinu jako patron dotkniętych ryzykiem regulacyjnym

Użycz mi chwalebne go poczucia,
że czasami mogę się mylić

- skoro św. Tomasz modlił się o taki dar, to jest to **dobro rzadkie**
- tworzenie prawa to narzędzie o **potężnej sile rażenia**

Verba volant, exempla trahunt

Słowa mają skuteczność ograniczoną....

**... przykłady
naprawdę przyciągają**

**a więc przejdźmy ...
... nie od słów do czynów,
... ale od słów do przykładów**

ROMANOWSKI I WSPÓLNICY

Nie mówimy: nie można, ale... jak można

ROMANOWSKI I WSPÓLNICY

Nie mówimy: nie można, ale... jak można

Ubezpieczenia grupowe

Trochę jak bitwa o Anglię, ale ... mniej chwalebna

„Jeszcze nigdy tak wielu nie zawdzięczało tak wiele,
tak nielicznym” (W. Churchill)

Czas akcji
–2007 r.

- wprowadzono obowiązek uzyskania **uprzedniej** zgody ubezpieczonego na zawarcie umowy ubezpieczenia na jego rachunek (art. 829 § 2 KC)
- **euforia nielicznych, którzy wywołali konsternację przemienioną w popłoch u wielu**
- w umowie ubezpieczenia grupowego, ubezpieczyciel zobowiązuje się do zapewnienia ochrony ubezpieczonym, którzy spełnią warunki przynależności do grupy, a więc także nieznanym w dacie tej umowy
- uzyskanie zgody wszystkich członków grupy = mission impossible!!!

- nowela art. 829 § 2 KC **znosząca ryzyko** nieważności umowy -> czas niepewności blisko 2 lata

Czas akcji
–2009 r.

ROMANOWSKI I WSPÓLNICY

Nie mówimy: nie można, ale... jak można

Ubezpieczenia grupowe. Jest rok 2014 – historia lubi powtarzać się ...

Czas
akcji
–na żywo

W imię ochrony
ubezpieczeniowej
postuluje się ...

- przyznanie ubezpieczonym statusu strony umowy ubezpieczenia grupowego
- automatyzm przekształcenia umowy ubezpieczenia grupowego w ubezpieczenie indywidualne

...ale przecież...

- w naturę takiej umowy jest wpisany brak więzi kontraktowej między ubezpieczycielem a ubezpieczonym
- stroną dla ubezpieczyciela jest ubezpieczający jako organizator zestandaryzowanych stosunków ubezpieczeniowych
- obniżenie kosztów kontraktowania oraz administrowania stosunkami ubezpieczeniowymi w skali masowej

Ubezpieczenia grupowe. Nadal mamy rok 2014 r. ...

Czas
akcji
–na żywo

ubezpieczenie grupowe „otwiera” **ochronny parasol ubezpieczenia na życie** dla osób niezamożnych lub które w ramach oceny indywidualnego ryzyka ubezpieczeniowego nie otrzymałyby ochrony

- **ubezpieczenie grupowe nie jest prostą sumą ubezpieczeń indywidualnych**
- inaczej jest oceniane ryzyko w ubezpieczeniu grupowym, niż przy ubezpieczeniu indywidualnym (uwzględnia się masowość – efekt skali)

ROMANOWSKI I WSPÓLNICY

Nie mówimy: nie można, ale... jak można

***Primum non nocere* nie oznacza nie leczyć, ale pamiętać o skutkach ubocznych**

- **znaczna przewaga** umów ubezpieczenia grupowego na życie nad indywidualnymi
- na koniec 2012 r. wartość składki przypisanej brutto w ubezpieczeniach grupowych wyniosła ponad 22 mld zł, co stanowi 63% składki w ubezpieczeniach osobowych ogółem
- w ubezpieczeniach grupowych na życie wartość tej składki wynosi ponad 14 mld zł, co stanowi już 74% składki w ubezpieczeniach na życie ogółem
- bez takich ubezpieczeń, z rynku ubezpieczeń na życie byłoby wykluczonych wiele osób (według stanu na dzień 31 grudnia 2012 r. zawarto łącznie blisko 15 mln takich umów)

ROMANOWSKI I WSPÓLNICY

Nie mówimy: nie można, ale... jak można

Umowa z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym

Zakazany owoc ...

Czas
akcji
–na żywo

Umowa z UFK to produkt inwestycyjny

Zarzuty:

- wrażenie bezpiecznej lokaty kapitału z wysokim zyskiem
- opłata likwidacyjna
- sugerowanie, że składka jest jednorazowa, a nie płatna rocznie przez okres umowy np. 15 lat
- nietransparentne opłaty administracyjne

Postulaty:

- umowy z symboliczną ochroną ubezpieczeniową uznać za nieważne jako obchodzące prawo
- ingerencja w koszty początkowe

ROMANOWSKI I WSPÓLNICY

Nie mówimy: nie można, ale... jak można

Zakazany owoc ... dylemat Adama, *misselling* wypalać gorącym żelazem

- nakaz przeniesienia wysokich kosztów początkowych umowy z UFK na ubezpieczyciela:
 - > ryzyko promowania interesu krótkoterminowych „uczestników” długoterminowej umowy z UFK kosztem interesu długoterminowych „uczestników” długoterminowej umowy z UFK
- brak podstaw, aby podział „uczestników” umowy z UFK na krótko i długoterminowych utożsamiać z podziałem na niezamożnych (krótkoterminowy uczestnik) i zamożnych (długoterminowy uczestnik)

- może podział na rozważnego i nierozważnego konsumenta ?
- czy należy zakładać, że przy produktach finansowych, klient zasługuje na ochronę nawet, jeżeli w sposób **nierozważny** podjął decyzję?

Zakazany owoc ... dylemat Adama

Czy istnieje alternatywny klucz do rozwiązania problemu niż zakaz lub nakaz ustawowy?

Regulacje **zwiększające standard ochrony konsumenta:**

- 1) przepisy o abstrakcyjnej kontroli niedozwolonych postanowień wzorców umownych (art. 479³⁶ - 479⁴⁵ KPC) i pozwy zbiorowe
- 2) nadzór KNF i UOKiK
- 3) kompetencja Rzecznika Ubezpieczonych do wytoczenia powództwa z tytułu nieuczciwych praktyk rynkowych stosowanych przez ubezpieczycieli (art. 12 ust. 2 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym)
- 4) przywracanie równowagi kontraktowej stron przez sądy (zob. np. art. 5, 56, 58, 65, 353¹, 354 KC)

Zakazany owoc ... dylemat Adama

- A może ingerować w **relację części ochronnej i inwestycyjnej**, ale co w tym złego, że ubezpieczyciel świadczy usługę inwestycyjną?
- A może ingerować w **provizję pośrednika**? Ale jakie mogą być skutki uboczne i czy rzeczywiście przyniesie to efekt?

A może lepiej mieć „problem” z ubezpieczycielem niż z AmberGold?

Może umowy z UFK pełnią pozytywne funkcje?

- produkt oszczędnościowo-inwestycyjny oferowany przez ubezpieczyciela podlegającego reglamentacji i kontroli KNF
- promuje długoterminowe oszczędzanie z opcją alokacji kapitału w gospodarce
- zwiększa ofertę inwestowania cudzych środków przez podmioty podlegające kontroli KNF
- alternatywa wobec firm typu AmberGold oferujących usługi lokowania środków pieniężnych z obietnicą wysokiego zysku „bez ryzyka”

Never ending story....

lista dalszych przykładów jest długa...

- obowiązek pokrycia kosztu najmu pojazdu zastępczego – wykreowany rynek firm wynajmujących samochody po cenach rynkowych, które poszybowały w górę – najem za darmo, a więc cena najmu = sky is the limit
- zawieranie na okres 1 roku umów ubezpieczenia na życie (art. 830 § 3 KC) – paradoks krótkoterminowych umów długoterminowych – kto za to płaci?
- odpowiedzialność absolutna ubezpieczyciela za przestępstwo agenta – piramidy finansowe – koszty odszkodowań + ryzyko powtórki
- komunikacja elektroniczna – co podpis na papierze, to podpis na papierze, ale kto za to płaci?

Zarządzanie ryzykiem regulacyjnym to narzędzie budowania wartości firmy

Ryzyko regulacyjne...

- jest postacią ryzyka rynkowego, ponieważ wpływa na możliwości prowadzenia biznesu
- może ograniczyć lub wyeliminować istniejący produkt
- może ograniczyć lub wyeliminować możliwość innowacji

Osobowe źródła ryzyka regulacyjnego

Źródłem ryzyka regulacyjnego jest **prawodawca** w sensie faktycznym, ale

... z najgorszej ustawy można wydobyć **to co najlepsze...**

... a dobra ustawa może przepoczwarzyć się w **potworka**

ROMANOWSKI I WSPÓLNICY

Nie mówimy: nie można, ale... jak można

Osobowe źródła ryzyka regulacyjnego

Na tworzenie i stosowanie prawa mają wpływ:

- rząd i parlament – inżynieria społeczna, w tym odpowiedź na zapotrzebowanie społeczne
- sędziowie, którzy bywają nie tyle lektorami (ustami) ustawy, ale reżyserami scenariusza jakim jest ustawa, a więc prawodawcami
- doktryna (autorytet ekspercki) – bywa pozytywny i destruktywny
- KNF, UOKiK, Rzecznik Ubezpieczonych

Użytkownik jako osobowe źródła ryzyka regulacyjnego

Na tworzenie i stosowanie mogą mieć wpływ użytkownicy:

- swoim zachowaniem – dobre praktyki lub *race to the bottom* -> metody zwiększania sprzedaży
- aktywnością ekspercką w myśl komunikacyjnej teorii tworzenia prawa

Dlaczego zarządzać ryzykiem regulacyjnym?

„zawsze można liczyć, że jak już wyczerpią wszystkie złe rozwiązania, wreszcie zastosują właściwe” - mówił o Amerykanach W. Churchill

- ale prawodawca nie zawsze jest Amerykaninem
- czekanie bywa **kosztowne**
- ile jest wart rynek umów z UFK, ubezpieczeń grupowych, najmu pojazdów zastępczych?
- ile oszczędności przynosi komunikacja elektroniczna?

Wszyscy jesteśmy beneficjentami i ofiarami dobrej bądź złej regulacji

- rządy prawa - autorytet lub brak zaufania do państw
- koszty transakcyjne złej regulacji w skali makro
- ubezpieczyciele – skomplikowanie i ograniczanie biznesu
- uczciwy biznes
- konsumenci

Jak zarządzać ryzykiem regulacyjnym?

- **komunikacyjna teoria tworzenia prawa** – w proces tworzenia prawa powinni być włączani i włączać się wszyscy interesariusze
- formy – konferencje, konsultacje w procesie legislacyjnym, dobre praktyki, publikacje, wymiana opinii w ramach poszczególnych grup prawodawców

- promowanie **ekonomicznej analizy prawa** jako metody analizy prawnej

ROMANOWSKI I WSPÓLNICY

Nie mówimy: nie można, ale... jak można

Funkcje ekonomicznej analizy

- Użyteczne narzędzie w procesie
 - 1) **tworzenia prawa**
 - identyfikacja materii regulacji
 - koszt v. korzyść regulacji (zasada proporcjonalności)
 - 2) **stosowania prawa** (II etap tworzenia)
 - *Roma locuta, causa finita* – nieomylność???

➔ **nie ma praw niezmiennych**

ROMANOWSKI I WSPÓLNICY

Nie mówimy: nie można, ale... jak można

Funkcje ekonomicznej analizy prawa

Legislator = chirurg, ale w Polsce często przypomina drwala

- przyczyna słabości prawa w Polsce - brak świadomości metod i skutków jego tworzenia po stronie wszystkich interesariuszy
- uczestnik rynku często przyjmuje rolę „*co mi zrobisz jak mnie złapiesz?*“ prowokując legislatora, czyli często ... drwala
- brak rzetelnej identyfikacji przyczyny uzasadniającej interwencję ustawodawcy oraz skutków proponowanych zmian

Wnioski

„Często prowadzę z sobą długie rozmowy i jestem przy tym tak mądry, że czasami nie rozumiem ani jednego słowa z tego, co mówię” (Oscar Wilde)

**mądry
legislator**

...

- powinien pamiętać o wyznaniu Oscara Wilde’a i regulować tylko to, co rozumie
- to dyplomata, czyli *„człowiek, który dwukrotnie się zastanowi zanim nic nie powie”*

➤ **Postawa „co mi zrobisz jak mnie złapiesz” jest współodpowiedzialnością za złą regulację**

ROMANOWSKI I WSPÓLNICY

Nie mówimy: nie można, ale... jak można

Do czego zmierzamy?

- bez ubezpieczenia ryzyka gospodarka i społeczeństwa nie funkcjonują (ubezpieczenia to krwioobieg)
- uczciwa konkurencja to sprzeciw uczciwych wobec zjawiska *race to the bottom*
- słabsi wymagają ochrony, ale proporcjonalnej do celu i przy założeniu **ochrony osób starannych**
- w ubezpieczeniach sprzedaje się poczucie bezpieczeństwa majątkowego i zaufanie, ale to wymaga **uczciwej wymiany świadczeń**

Dziękuję

ROMANOWSKI I WSPÓLNICY

Nie mówimy: nie można, ale... jak można